

Апликација „Букмаркер: Мој е-дневник читања“: искуства библиотекара

Весна Милановић Симичић
Јавна медијска установа, Радио-телевизија Војводине, Нови Сад; Сомбор
vesnamilanovicrtv@gmail.com

Сажетак

„Букмаркер: Мој е-дневник читања“ део је мултидисциплинарног и интеринституционалног пројекта у области дигиталног умрежавања читалаца и инклузивних услуга пет јавних матичних библиотека у Србији. Реч је о апликацији која омогућава бржи приступ информацијама из области књижевности и социјалну интеракцију читалаца. Аутор у тексту разматра њену примену и развој, а методолошки оквир истраживања почива на емпиријској анализи искустава библиотекара који су учествовали у реализацији програма. Фокус је на показатељима успешности његове примене, чиме се указује на важност трансформације библиотечких услуга. Закључак је да библиотеке које интегришу дигиталне ресурсе, као што су мобилне апликације и напредни веб-сајтови са онлајн издањима, значајно унапређују приступ читању на даљину и омогућавају континуирану доступност информација читаоцима у локалној заједници.

Кључне речи: Букмаркер, апликација, друштвено читање, читалачка култура, читалачке навике, друштвене мреже, интерактивни медији

Увод

Библиотеке стратешки користе интернет ресурсе како би унапредиле своју доступност и ојачале интеракцију са корисницима путем дигиталне конекције и прилагођавају се њиховим све комплекснијим захтевима. Постоји значајан број апликација и веб-платформи на глобалном нивоу које омогућавају друштвено читање и умрежавање милиона корисника, чиме су допринеле формирању нове читалачке културе у виртуелном простору. Оне омогућавају интеракцију међу корисницима, али су и кључни фактор у обликовању савремених читалачких пракси. Такве апликације имају посебан значај за библиотеке, јер пружају драгоцене податке и увиде у понашање читалаца, њихове интересе и навике, што омогућава осавремењивање онлајн библиотечких услуга. Поред тога, пружају библиотекама боље разумевање трендова у потражњи књига и оптимизују процес набавке у складу са потребама корисника, чиме се унапређује квалитет понуђене грађе и услуга у дигиталном окружењу. Међу најпопуларнијима су Гудридс (Goodreads)¹, Вотпад (Wattpad)², па Букклубс (Bookclubs)³ и Литси (Litsy)⁴. Све ове платформе, са милионским бројем корисника, омогућавају да они у слободно време деле своје омиљене наслове, оцењују књиге, пишу рецензије, прате ауторе и повезују се са другим читаоцима и библиотекама. На тај начин њихови чланови организују књижевне клубове, планирају састанке, деле препоруке за читање и активно комуницирају унутар група.

¹ Goodreads, preuzeto 3. 6. 2023, <https://www.goodreads.com/about/us>.

² Wattpad, preuzeto 7. 7. 2023, <https://www.wattpad.com/>.

³ Bookclubs, preuzeto 24. 1. 2024, <https://bookclubs.com/>.

⁴ Litsy, preuzeto 24. 1. 2024, <https://www.litsy.com/web/home>.

Циљ овог истраживања је испитивање развоја и примене платформе „Букмаркер: Мој е-дневник читања“ као резултат сарадње пет јавних библиотека из Чачка, Лесковца, Краљева, Сомбора и Новог Сада. О њој ће у раду бити речи из аспекта библиотекара, где је урађено емпиријско истраживање на узорку четири библиотеке⁵ које су учествовале у пројекту.

„Букмаркер“ апликација

Апликација „Букмаркер“ креирана је 2021. године са циљем да повеже љубитеље различитих жанрова свих генерација, ученике, студенте и све остале који преферирају овакав начин читања. Реч је о програму који има пријатељски интерфејс (енгл. Interface). Иако се у појединим библиотекама⁶, које су учествовале у припреми и реализацији овог пројекта, већ неколико година уназад користе одређени програми⁷ и дигиталне платформе, сви учесници су једногласни да је „Букмаркер“ био својеврстан изазов, јер представља пионирски пројекат у области дигиталног умрежавања читалаца и инклузивне библиотечке услуге.

Апликација омогућава приступ читаоцима које окупљају кориснике истих или сличних читалачких интересовања. „Мој е-дневник читања“ пружа могућност претраживања издања по ISBN броју, наслову, аутору или жанру, а нуди и по шеснаест различитих категорија – од Књижевности до одељака Дечја књига, Наука, Филозофија, Психологија, Религија, Педагогика, Медицина, Кувар, Музика, Спорт, Уметност, Приручници, Историја, Географија и Остало. Регистровани корисници бирају категорију и уносе податке у ону у којој желе да поделе своје критичко мишљење и запажања. Такође, у оквиру налога могу се прегледати постојећи или креирати нови букмаркери, односно кратки прикази прочитаних књига са фотографијом корице, именом аутора, насловом, оценом и белешком. Постоји и могућност прегледа постова и отварања нових читаоцима, уз прегледност контаката и порука у инбоксу. Коришћењем овог програма омогућено је рангирање кроз оцењивање и коментарисање, као и обележавање текстова који се читају и деле са другим корисницима.

„Букмаркер“⁸ прати савремене трендове друштвеног читања и за сада нема функцију аплодовања е-књига. Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ у Чачку је, као иницијатор развоја апликације, недавно понудила својим члановима бесплатну позајмицу аудио-књига.⁹ Тиме је унапредила ову дигиталну платформу.

⁵ За потребе писања овог рада урађено је истраживање у вези са применом апликације „Букмаркер“ на узорку четири јавне библиотеке: „Карло Бијелички“ у Сомбору, „Радоје Домановић“ у Лесковцу, „Стефан Првовенчани“ у Краљеву и „Владислав Петковић Дис“ у Чачку, а обављени су интервјуи са библиотекарима који су радили на имплементацији овог програма. Недостатак анализе у Јавној библиотеци Новог Сада можемо објаснити тиме што је у телефонском разговору наведено да, због промене у људским ресурсима, није било доступних запослених упућених у пројекат који би могли да одговоре на упит.

⁶ Апликација је реализована у Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис“ Чачак, уз партнерске установе: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево, Народна библиотека „Радоје Домановић“ Лесковац, Градска библиотека Нови Сад и Градска библиотека „Карло Бијелички“ Сомбор. Развој апликације је у 2021. години подржало Министарство културе и информисања Републике Србије.

⁷ На пример, према речима Данке Спасојевић из краљевачке библиотеке, „приметно је да деца одлично реагују на примену апликација у радионичарском раду, било да има креативни или едукативни карактер“. Она даље наводи да се већ годинама уназад у раду са децом примењује Кахот (Kahoot!), као и апликација за објашњавање појава у природи посредством цртежа који се читавају у 3Д формату. – Цитати из интервјуа са Данком Спасојевић, запосленом у Народној библиотеци „Стефан Првовенчани“ у Краљеву.

У библиотеци у Лесковцу 2021. године развијен је „Библиолик“ – програм који се заснивао на технологији проширене стварности и поводом тога библиотекарка Надица Стојановић је изнела следећи став: „Помоћу апликација библиотеке постају видљивије у целој земљи, али и шире“. „Библиолик“ повезује и популаризује технологију и науку и на тај начин им даје значајну улогу у библиотекарству. Примењује се „у раду са децом и младима, али је занимљива и одраслима, јер на јединствен начин увек оживи нашег књижевника“. – Цитат из анкетног интервјуа са Надицом Стојановић, запосленом у Народној библиотеци „Радоје Домановић“ у Лесковцу.

⁸ Bukmarker апликација, преузето 21. 5. 2023, <https://bukmarker.app/>.

⁹ Из платформе за слушање аудио књига „Књига прича“. Пример категорије Аудио-књиге у „Букмаркеру“, преузето 10. 9. 2024, <https://bukmarker.app/genre/0/audio-knjige/>.

Анализа повратних информација и препорука добијених од корисника довела је до знатних измена и унапређења програма – објављивања веб-верзије, као и мобилних, за платформе Андроид и ИОС. „Инсистирање на мобилним верзијама проистекло је из чињенице да огромна већина становништва Србије свакодневно користи мобилне телефоне, као и из статистике коришћења веб-сајта Градске библиотеке Чачак, која показује да доминантна већина корисника приступа сајту и садржајима на њему преко својих мобилних телефона“.¹⁰

Након две године, за потребе аутоматизоване препоруке књига за читање, развијена је и скрипта¹¹, која пружа могућност динамичког приказа на веб-сајтовима из постојеће базе приказа „Букмаркера“. Приликом учитавања веб-странице она аутоматски генерише и приказује књиге као препоруке посетиоцима.¹² „За даљи развој и промоцију апликације од суштинског је значаја континуирано испитивање корисничких потреба кроз спровођење анкета и анализа, као и праћење њихових захтева и предлога. Пример такве иницијативе је функционалност ‚Читаонице‘, осмишљене као виртуелни простор, у којем корисници могу да се окупљају и разматрају теме од заједничког интереса“, истиче Богдан Трифуновић, директор Градске библиотеке у Чачку.¹³ Као добра страна виртуелне читаонице сагледава се едукативна примена, где наставник или професор може да креира приватну читаоницу у коју би позвао своје ученике или студенте као регистроване чланове апликације.

До краја априла 2022. године, 216 регистрованих корисника поставило је 250 букмаркера или страница са кратким приказима књига. Објављени садржаји су 66 пута оцењени од стране регистрованих корисника (на скали од 1 до 5, где је 5 највиша оцена), високом просечном оценом 4,5. То показује да је „Букмаркер“ коришћен, углавном, за објављивање афирмативних приказа књига.¹⁴ До данас, регистровано је преко 500 корисника и 530 објављених приказа књига.

„Букмаркер“ очима библиотекара

Креирање домаћег програма какав је „Букмаркер“ има бројне предности. Његова сврха је да члановима групе омогући да деле своје утиске и мишљења који се односе на прочитане књиге и текстове. Осим тога, овакав начин умрежавања путем интерактивног медија пружа члановима међусобну подршку у решавању потешкоћа приликом читања или неразумевања одређеног дела. С друге стране, библиотекарима даје повратне информације о насловима који су најзанимљивији корисницима платформе. Овде није реч само о друштвеном или целоживотном читању¹⁵, већ и о дугорочном ширењу читалачких вредности и културе читања. Иако је „Букмаркер“ створен по угледу на сличне платформе у свету, сомборски библиотекари напомињу да је он јединствен на подручју Србије, самим тим што је реализован у оквиру сарадње пет библиотека из више градова.

¹⁰ Марија Радуловић и Богдан Трифуновић, „Дељење читалачког искуства у дигиталном добу: Апликација Букмаркер у контексту друштвеног читања“, *Библиотекар* Година 64, број 1 (2022): 67. doi:10.18485/bibliotekar.2022.64.1.3.

¹¹ Скрипта је низ упутстава написаних у програмском језику, који аутоматски извршава одређене радње на вебу. Након отварања странице она генерише информације о књигама и ставља их на видљиво место. Скрипта пружа могућност динамичког приказа на веб-сајтовима препоруке књига за читање из постојеће базе „Букмаркера“.

¹² Како скрипта функционише може се видети на почетној страници сајта Градске библиотеке Чачак, преузето 8. 9. 2024, <https://casak-dis.rs/>.

¹³ Цитат из анкетног интервјуа са Богданом Трифуновићем, директором Градске библиотеке „Владислав Петковић“ Дис у Чачку.

¹⁴ Радуловић и Трифуновић. „Дељење читалачког искуства у дигиталном добу: Апликација Букмаркер у контексту друштвеног читања“: 60.

¹⁵ Весна Р. Живковић и Јелка Панић, „Значај дигиталних библиотека у подстицању самосталног учења у мултимедијском окружењу“, *Чињалиште: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Година 2022, број 40 (мај 2022), doi: 10.19090/cit.2022.40.69-75.

Библиотекарка која је била ангажована на овом пројекту у Сомбору истиче да је приликом оспособљавања система имала радни задатак да тестира апликацију и да сугестије креатору. Постављано је по десет или двадесет књига, да би се утврдило како ће изгледати њихови прикази. У почетку су приказе уносили само библиотекари, да би се касније постепено укључивала и читалачка публика (када је пројекат био при самом крају и када је пуштен у пробни рад почетком 2022). Затим је требало подстаћи што више читалаца како би се направиле ранг-листе наслова по којима би управо библиотекари знали шта се највише чита међу регистрованом групом. Рецензије књига које привлаче читаоце а којих нема у сомборској библиотеци, биле су од значаја за будуће планове јавних набавки.¹⁶

Она такође наглашава да је платформа пружила могућност приступа информацијама о доступним књигама, омогућавајући њихово коментарисање и оцењивање. Корисници су добили алат за постављање критика, чиме је подстакнута интерактивна размена мишљења. Ова функционалност омогућила је формирање персонализованог електронског дневника читања, што је допринело праћењу њиховог читалачког искуства и комплекснијој анализи прочитаних дела.¹⁷

Из одговора библиотекара у интервјуима сагледава се стратешки циљ „Букмаркера“ – повезивање корисника на дигиталној платформи и увођење читаоца у динамично дигитално окружење. Према њиховим изјавама, овај процес не представља само технолошку иновацију, већ важан корак ка дубљем разумевању сложеног процеса читања у контексту савремене медијске еволуције. Истичу да апликација успева да позиционира читање као интерактивни ланац активности на интернету, проширујући природу читалачког искуства и омогућавајући дубљу социјалну и културну повезност у виртуелном простору. Механизам обухвата све фазе, од избора литературе до размене мишљења и критичке анализе. Програм је, према речима Данке Спасојевић из Народне библиотеке „Стефан Првовенчани“ у Краљеву, „недвосмислено повезао библиотекарке и партнерске библиотеке које су учествовале у реализацији пројекта. Интензивније се комуницирало са корисницима у вези са читалачким процесом током периода имплементације и промоције апликације“.¹⁸

Библиотекари из сомборске и лесковачке библиотеке истичу значај постојања централизоване платформе која омогућава систематско праћење прочитаних књига, као и читалачких интересовања. Овакав приступ им пружа детаљнији увид у читалачка опредељења и захтеве корисника. Поред тога, овакви програми доприносе повећању видљивости библиотека у друштву као савремених и иновативних установа културе: „Предности апликације 'Букмаркер' су могућност размене утисака о прочитаном у оквиру виртуелних читаоница, погодност чувања личних бележака о прочитаном у својеврсном е-дневнику читања и увид у препоруке за читање других корисника“.¹⁹

Сви испитаници се слажу да финансијска средства могу представљати значајан проблем у надограђивању и развоју програма. Ипак, у савременом библиотечком окружењу велики број установа показује спремност за суочавање са изазовима дигиталне ере, упркос бројним ограничењима (недовољни финансијски ресурси, кадровски капацитети и недостатак технолошког знања), сматра Богдан Трифуновић из чачанске библиотеке.

Библиотекари-партнери у Сомбору, Лесковцу и Краљеву износе јединствен став да је ова апликација од суштинског значаја за побољшање приступа литератури, без обзира на географску удаљеност корисника. Програм им омогућава да садржај прегледају из свог дома или у

¹⁶ Цитат из анкетног интервјуа са Жаном Ђатовић, запосленом у Градској библиотеци „Карло Бијелички“ у Сомбору.

¹⁷ Исто.

¹⁸ Цитати из анкетног интервјуа са Данком Спасојевић, запосленом у Народној библиотеци „Стефан Првовенчани“ у Краљеву.

¹⁹ Цитати из анкетног интервјуа са Надицом Стојановић, запосленом у Народној библиотеци „Радоје Домановић“ у Лесковцу.

покрету, путем различитих уређаја, укључујући рачунаре, таблете и паметне телефоне. Једна од кључних предности „Букмаркера“ јесте могућност филтрирања грађе на основу афинитета и интересовања корисника. Уз то, верзија је прилагођена мобилним телефонима, што додатно проширује приступачност и функционалност. Овај алат допринео је промоцији библиотека као пружаоца иновативних сервиса. Овакви примери дигиталних иновација у библиотечком сектору побољшавају квалитет услуга и указују на потребу за континуираним развојем у складу са савременим технолошким трендовима и потребама њихових чланова.

Српска апликација „Букмаркер“ још увек је далеко од постизања милионских корисничких пријава, али су њена употреба и број корисника у порасту. Једна од њених предности је приступачност посебно за оне који не говоре енглески језик, чиме постаје доступна широј читалачкој публици. Омогућава повезивање корисника са истог говорног подручја, дискусије, коментаре и дељење заједничких искустава. „Букмаркеру“ недостаје податак о броју дупликата постављених књига, као и функција која би приказивала члана са највише оцена и коментара, што би потенцијално било од интереса како члановима мреже, тако и библиотекарима. Креатори апликације нису имали за циљ глобалну употребу свог производа, али са развојем платформе планирају увођење додатних опција.

Закључак

Библиотеке које интегришу дигиталне ресурсе, као што су мобилне апликације и унапређени веб-сајтови са онлајн издањима, значајно олакшавају приступ читању са било ког места и у било које време. Ова дигитална решења подржавају традиционалне циљеве библиотека у промовисању информационе писмености, образовања и развоја, како унутар самих библиотека, тако и у широј заједници. Њихова брзина и спремност да се прилагоде променама представљају кључне индикаторе виталности и друштвеног статуса у будућности.

Апликације за читање нуде бројне предности, укључујући приступ дигиталним насловима преко различитих уређаја, функције као што су означавање омиљених цитата, дељење утисака о књигама, повезивање са другим читаоцима и учешће у дискусијама. Примена интерактивног читања, као што је концепт „Букмаркер е-дневника“, обухвата широк спектар елемената који одражавају савремену димензију начина на који људи деле информације и књижевна дела у локалном контексту.

Овакво повезивање омогућава и библиотекама да прикупљају драгоцене повратне информације на основу рецензија корисника, што им помаже да унапреде своје колекције и пруже персонализоване препоруке. Позитивне критике указују на популарне наслове и ауторе, док негативни коментари могу упозорити на потенцијалне недостатке који би требало да се узму у обзир приликом куповине нових издања.

Примери из четири јавне библиотеке у Чачку, Лесковцу, Краљеву и Сомбору представљају успешан модел примене савремених технологија, који може служити као пример другим библиотекама у процесу дигиталне трансформације. Ове компоненте заједно стварају богат читалачки систем, помажући библиотекама да боље разумеју и задовоље интересе својих чланова, док истовремено подстичу ангажовање читалаца у локалним заједницама и доприносе унапређењу библиотечких услуга.

Литература и извори:

1. Bookclubs. Preuzeto 24. 1. 2024. <https://bookclubs.com/>.
2. Bukmarker aplikacija. Preuzeto 21. 5. 2023. <https://bukmarker.app/>.
3. Goodreads. Preuzeto 3. 6. 2023. <https://www.goodreads.com/about/us>.
4. Litsy. Preuzeto 24. 1. 2024. <https://www.litsy.com/web/home>.
5. Radulović, Marija i Bogdan Trifunović. „Deljenje čitalačkog iskustva u digitalnom dobu: Aplikacija Bukmarker u kontekstu društvenog čitanja“. *Bibliotekar godina 64, broj 1 (2022): 59–72*. doi:10.18485/bibliotekar.2022.64.1.3.
6. Gradska biblioteka „Vladislav Petković Dis“ Čačak. Preuzeto 8. 9. 2024. <https://cacak-dis.rs/>.
7. Wattpad, preuzeto 7.7.2023. <https://www.wattpad.com/>.
8. Živković, Vesna R. i Jelka Panić. „Značaj digitalnih biblioteka u podsticanju samostalnog učenja u multimedijском окруženju“. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva Godina 2022, br. 40 (maj 2022):69–75*. doi: 10.19090/cit.2022.40.69-75.

The Bookmarker App: my e-reading diary: librarians' experiences

Summary

The paper focuses on researching the implementation of the application „Bookmark: My E-Reading Diary“ within the context of a multidisciplinary project conducted in five public libraries in Serbia. The primary topic is how libraries facilitate users' access to digital content through new technologies and digital tools. The „Bookmark“ app accelerates access to information and encourages the social dimension of reading, thereby promoting cultural and educational inclusiveness. The methodological framework is based on an empirical analysis of librarians' experiences, focusing on indicators of successful implementation. The research examines the development and application of the „Bookmark“ platform in four public libraries (Čačak, Kraljevo, Leskovac and Sombor) as successful models of using modern technologies in libraries' operations. Respondents identified financial resources as a significant issue in the app's development. Despite this, libraries are ready to face the challenges of the digital age, even though they encounter limitations such as a lack of financial and human resources and technological expertise. Reading apps offer numerous advantages, including access to digital titles, sharing impressions, and connecting with other readers. The conclusion is that libraries that integrate digital resources, such as mobile apps and advanced websites, significantly improve access to remote reading and provide continuous information to users in local communities. The „Bookmark“ project clearly shows that libraries must adopt the latest technological innovations to enhance access to their information sources for a broader reading and user population.

Keywords: Bookmark, application, social reading, reading culture, reading habits, social networks, interactive media

Примљено: 23. јула 2024.

Исправке рукописа: 23. септембра 2024.

Прихваћено за објављивање: 10. октобра 2024.